

ZATERDAG 12 APRIL 1986

WEKELIJKSE BIJLAGE

Streektaalfunctionaris Siemon Reker wil onderzoeker zijn, 'geen profeet

GRONINGEN - Plotseling wordt hij fel: „Hoe bedoel je in tien jaar naar de sodemieter? Het Gronings ontwikkelt zich, net als elke andere taal. Natuurlijk zijn er ontzettend veel veranderingen. Het gaat zelfs driehonderd keer zo hard als met het Nederlands. Maar daarom hoef ik nog geen voorspelling te doen. Ik ben geen profeet, ik signaleer slechts”.

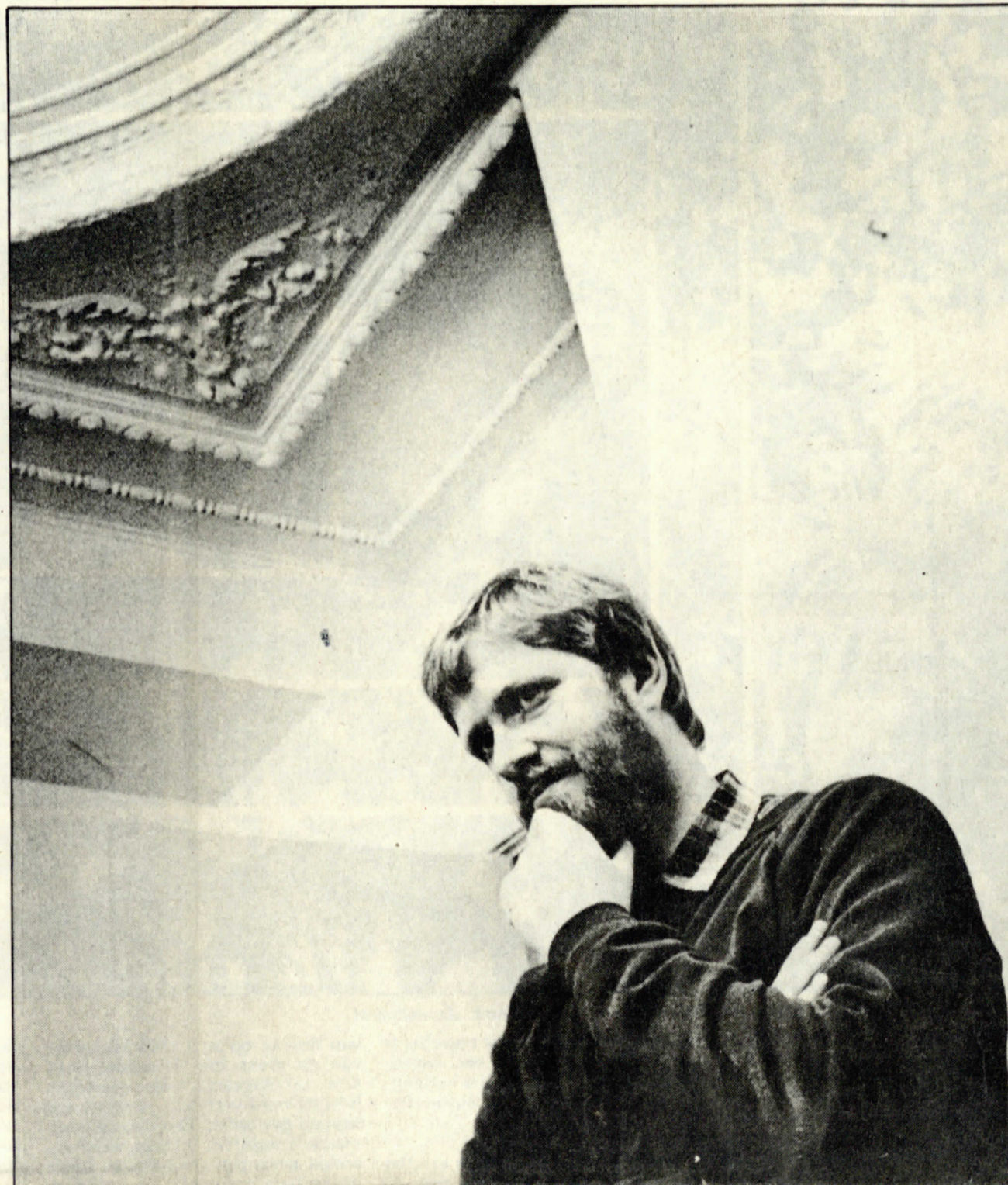
**Hermann
Hoogakker**

Sedert twee jaar is Siemon Reker (35) streektaalfunctionaris in de provincie Groningen. Een hele eer want daarvoor was hij slechts Drs. S.J.H. Reker en als zodanig wetenschappelijk medewerker aan het Nedersaksisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen. De laatste functie vervult hij nog steeds, zij het dat er maar weinig tijd overblijft voor wetenschappelijk werk. Het is hem een doorn in 't oog: „Ik ben in de eerste plaats onderzoeker. Als de Gasunie bijvoorbeeld zou zeggen: Hier heb je voor vijf jaar geld en schrijf nou maar eens een Groningse grammatica, dan wist ik het wel. Het liefste zou ik 90 % van mijn tijd aan onderzoek besteden en 10 % naar buiten gaan. Nu is het vaak andersom”.

Wie tien jaar geleden gezegd zou hebben dat Groningen nu een streektaalfunctionaris zou hebben, was ook voor „hartstikke nait wies” versleten”.

„Ik weet best dat er mensen zijn die graag willen dat oude woorden weer in gebruik genomen worden. Die zeggen, dat ik dat moet stimuleren als streektaalfunctionaris. Daar ben ik echter niet op uit. Ik sta niet met een mitrailleur op de hoek om tegen de mensen die een verkeerd woord gebruiken te zeggen: gij zult.....”. Dan lachend: „Ik bin beschriever, gain veurschriever”.

Hoe snel het Gronings verandert leert een eenvoudig voorbeeld: „Ik heb uitgebreid onderzoek gedaan naar het woord „madeliefje”. Het blijkt dat 96% van de oudere mannen, zeg van pakweg 70 en ouder, voor dat bloempje een Gronings woord gebruiken. Ga je naar de groep „jonge vrouwen” van na 1950, dan merk je dat eenzelfde percentage alleen maar het Nederlands

pel. Hier hebben we een secretaresse (voor 30 uur - red.), die als vast aanspeelpunt kan fungeren. Bovendien worden hier straks de archieven van de verschillende stichtingen ondergebracht. Wij streven ook naar een permanente expositie en we kunnen dienen als verzendhuis voor de Boukenkist. Hier kun je je wat betreft literatuur en dergelijke verder specialiseren dan op het Nedersaksisch Instituut. Daar hebben ze het hele Saksische taalgebied onder hun hoede, wij doen alleen het Gronings”.

VRAGEN

Reker krijgt veel vragen in de trant van: „Wat moeten we eigenlijk zeggen, Grunnegs of Grunnegers?” Of: „dat vaalt mit” of „dat vaalt tou”. „Ik geef op dergelijke vragen altijd een stereotiep antwoord: „Doorhalen wat niet verlangd wordt”. Zelfs het woord Grunnings komt voor. Wie ben ik om iets als fout te bestempelen? Overal klinkt het Gronings anders, dat moet tot op de bodem onderzocht worden. Daar ben ik voor”.

„Ze vragen ook: „Waarom is het Fries een taal en het Gronings een dialect?”. Mijn antwoord is dan: „Omdat ze in Friesland zeggen dat het Fries een taal is. Zo eenvoudig is dat”. En dan met een grijns: „Wat maakt t oet, of t nou onkruid is of roet. Als je er maar serieus mee omgaat”.

RADIO NOORD

Reker presenteert elke zondagmorgen op Radio Noord het programma „Sloaperstil”, een alleraardigst magazine, waarin allerlei facetten van het Gronings en bekende mensen uit het gebied centraal staan. Voor dezelfde omroep houdt hij zich bezig met een sinds kort gestarte spellingscursus: „Ik doe dat ontzettend graag, hoewel die cursus me eigenlijk te vroeg kwam. Toch treed je er positief mee naar buiten. Die keuze heb ik van te voren gemaakt. Ik wil mij in de aanloopfase van mijn functie waar maken voor de provincie. Daarom geef ik de voorkeur aan het sprookelische, zij

Reker heeft inmiddels gemerkt wat er zoal van een streektaalfunctionaris verlangd wordt. Die meneer uit pakweg Sellingen bijvoorbeeld: „Meneer Reker, ik ben bezig met een kruiswoordraadsel in het Gronings. Nou zit ik met dat en dat woord. Kunt u mij even helpen?” Alsof hij niks beter te doen heeft.

„Weet je, op zich zijn zulke telefoontjes best leuk, net als spreekbeurten houden voor vrouwenverenigingen, maar het moet er allemaal bij. Je krijgt teveel het gevoel dat je alles in haast moet doen. Ik ben weleens afgunstig op collega's die een overzienbaarder weektaak hebben. De spreekbeurten doe ik samen met Jaap Nienhuis, maar niet meer dan twee per maand. Je komt laat thuis en de volgende dag word je weer op tijd in Groningen verwacht. Dat sloopt je als je niet oppast. Onze agenda zit nu al tot februari '88 vol. Er is ontzettend veel belangstelling voor het Gronings. Ik word blauw gebeld. Die enorme interesse had ik van te voren nooit vermoed”.

KLINKERVARIANT

Hoe laconiek Reker ook reageert op de snelle veranderingen van het Gronings, hij maakt zich wel degelijk bezorgd: „We zitten op een keerpunt. Vroeger zag je ook hier een geleidelijke ontwikkeling. Nu gaat het plotseling met grote schokken. Er is een enorm contrast tussen de taal van bijvoorbeeld mijn ouders of schoonouders en jongelui die ik in de bus naar m'n werk hoor spreken. Met een beetje pessimisme zou je kunnen stellen dat het Gronings een klinkervariant van het Nederlands aan het worden is. Als taalkundige zie ik die veranderingen, maar daar wens ik niet wakker van te liggen. Ik ben niet aangesteld als taalwachter.

Bovendien, als het Gronings verdwijnt, doen wij dat samen, jij, ik, iedereen. Aan dergelijke ontwikkelingen kun je weinig doen. Dat is een natuurlijke gang van zaken. Niemand kan in de toekomst kijken.

dan merk je dat eenzelfde percentage alleen maar het Nederlands woord voorhanden heeft. Of iets zegt als „moadelaifke”. Maar dat is slechts een klinkervariant op het Nederlands, geen Gronings. Zo hard gaat het, woorden foetsie binnen twee generaties. In het Westerkwartier zegt opa tegen „madeliefje” „koebloempke” en iets noordelijker ook „finnebloem”, terwijl kleindochter alleen nog het woord „madeliefje” kent”.

„Het is trouwens enorm interessant om een dergelijk woord te volgen. Als je over het Reitdiep komt, verandert „finnebloem” in „vinneblom”. Rond Usquert wordt het plotseling „laaindjebloom”. Ten noorden van het Damsterdiep hoor je „laaindjebloom”, in de Woldstreek „laandjebloom” en in de Veenkoloniën „maai-bloumpie”. Die variaties wil ik vastleggen nu het nog kan. Nu bestaat er nog een groep Groningers, zeg maar van boven de zestig, die de taal nog spreken zoals dat vroeger gedaan werd. Over een paar jaar zijn die mensen weg”.

CONFLICT

Simon Reker zal het nooit toegeven, maar zijn koele manier van onderzoeken kan gemakkelijk de basis worden van een levensgroot conflict. Immers, er zijn nogal wat puriteinen in de provincie die koste wat het kost de taal willen behouden zoals die ooit geweest is. Vooral stichtingen als het Grunneger Laid, het Grunneger Bouk, het Grunneger Genootschap, de Boukenkist bestaan uit louter bejiveraars in die richting. Met mensen aan de top als Jan J. Boer uit Veendam, Jur Engels uit Leek en Jan Groenbroek uit Scheemda. Om maar een paar tenoemen. Zij zullen ongetwijfeld wel wakker liggen van de snelle teloorgang van het echte Gronings. In dat plaatje past geen laconieke streektaalfunctionaris. Aardig detail in dit verband is dat genoemde stichtingen

binnenkort het pand Martinierkerhof 27 in Groningen zullen betrekken. Daar zetelt nu al de Stichting Grunneger Toal (werkt Reker voor). Deze stichting fungeert als overkoepelend orgaan van de andere stichtingen.

Zoals gezegd wil Reker van geen conflicten weten („wij vinden elkaar allemaal even aardig” of woorden met die strekking), maar hij geeft wel direct toe absoluut geen puritein te zijn: „Er zijn zelfs mensen die nieuwe woorden uitvinden, zoals

„grondschoule” voor lagere school. Dat gaat mij veel te ver. Misschien krijgen de puriteinen en ik ooit wel eens ruzie, maar ik zie wel waar en wanneer dat conflict ontstaat. Als ze mij mee willen trekken in hun straatje, „bin ik vot”.

Volgens hem heeft „Martinierkerhof 27” als centraal punt grote voordelen: „Ik heb gemerkt dat er behoefte is aan zo'n „hoeske van hollaan”. Voor de meeste mensen heeft het Nedersaksisch Instituut van de universiteit een veel te hoge drem-

„Ik stoa nait mit n mitrailleur op houk om te zeggen: zo mot t”

foto: Anne Marie Kamp

de provincie. Daarom geef ik de voorrang aan het spectaculaire, zijn mijn publicaties zo opgezet dat de mensen er iets aan hebben. Dat is een vorm van tactiek, dat mag je gerust weten. Als 200 schoolmeesters in Hoogezand een „toaldag” houden, kan ik niet wegblijven. Ook al past het niet in mijn tijdschema. Je moet wel prioriteiten stellen om de provinciale subsidie voor mijn baan veilig te stellen”.

„Ik word er wel een beetje angstig van als autoriteit te worden bekeken. Heel vervelend, maar daar schijnt niets aan te doen te zijn. Je bent streektaalfunctionaris en plotseling word je gevraagd voor jury's en zo. Dat is heel raar, schoolmeesterachtig ook. Daar heb ik een hekel aan”.

„Typisch Gronings” irriteert mij ook. Wat is Grunneger humor? Droog, wordt er gezegd. Verwacht van mij niet dat ik die vooroordelen bevestig. Je kent dat wel. Iemand uit de Randstad vraagt op het Damsterdiep: „Meneer, kunt u mij zeggen waar de bus naar Spijk staat?”. Een echte Grunneger zegt in zo'n geval gewoon „Spiek”. Naar die humor is echter nooit serieus onderzoek gedaan. Wat moet ik daar dan op zeggen? De reseruatgedachte is niet van mij. Wij zijn geen bijzonder ras, waar een hek om moet”.

„Wat Ede Staal doet spreekt mij aan. Ik noem dat het „jo-man-effect”. Hij praat de mensen recht en zuiver in het hart. Dat geeft een enorm stuk herkenning. Iets wat overigens voor alle dialecten geldt. Dan mogen de puristen zeggen dat Staal's taal niet zuiver is, ik vind zijn toon heel mooi”.

„Ik hoop dat er steeds meer mensen komen die het Gronings op die manier ervaren, dat men er zich voor openstelt, er minder benauwd voor is. Voor een heleboel is het Grunnegers nog steeds een last. In de trant van: „had ik maar beter Nederlands geleerd” of „het heeft mij geschaad in mijn carrière”. Daar moeten we af. We moeten kijken, luisteren. Dan ontdek je de mooiste dingen”.